

ПРЕГЛЕД НА АКТУАЛНИТЕ ДОГОВОРИ МЕЖДУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И КИТАЙСКАТА НАРОДНА РЕПУБЛИКА В СФЕРАТА НА ПРАВОСЪДИЕТО

Светослав Мишев

REVIEW OF THE CURRENT CONTRACTS BETWEEN REPUBLIC OF BULGARIA AND PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA IN THE SPHERE OF JUSTICE

Svetoslav Mishev

Abstract: Three contracts in the sphere of justice are concluded between Republic of Bulgaria and People's Republic of China. The first was signed in 1994 and regulates the legal aid in civil cases. The second contract is for cooperation in criminal cases since 1995. The third contract since 1997 regulates the extradition of persons between Bulgaria and China. The official body for judicial cooperation is the Ministries of Justice of both countries.

Key words: contact, legal aid, citizen, ministry of justice;

Двустранный международный договоры са сред най-важните източници на международното публично право. Договорите в сферата на правосъдието са израз на уеднаквяването на представите за справедливост в международния правов ред. Република България има редица подобни съглашения, тези сключени с Китайската народна република са важни от гледна точка на мястото, което заема Китай в геополитическата действителност днес, като първа по население и водеща икономическа сила в света.

Между Република България и Китайската народна република са сключени три договора свързани с правораздаването: **Договор за съдебна помощ по граждански дела ратифициран 1994 г. (ДВ бр. 60/1995 г.), Договор за правна помощ по наказателни дела ратифициран 1996 г. (ДВ бр. 22/1997 г.), и Договор за екстрадиция ратифициран 1997 г. (ДВ бр. 78/1998 г.).**

Настоящата работа има за цел да разгледа и анализира материално-правната същност на тези междудържавни споразумения.

Най-ранен от разглежданите двустранни договори е този за съдебна помощ по гражданските дела. Той е съставен в Пекин на 2 юни 1993 г.,

подписан за Република България от Павлин Неделчев, заместник-министър на правосъдието, а за Китайската народна република от Цян Цичън, министър на външните работи. Ратифициран е със закон, приет от 36-ото Народно събрание на 12 януари 1994 г. – ДВ, бр. 6 от 1994 г. Влиза в сила от 30 юни 1995 г. Договорът е обнародван в бр. 60 от 4 юли 1995 г.

Задачата на договора е да урегулира правното положение на българските граждани, намиращи се в Китай, и китайските граждани, намиращи се в България.

В чл. 1 от Общите положения се дава определение за „граждански дела“, като за целите на договора под граждански дела се разбира: „гражданските, семейните и трудовите дела“. Основно положение в договора е, че гражданите на Република България се ползват на територията на Китайската народна република със същите материалноправни и процесуалноправни възможности за защита на своите имуществени и лична права както самите китайски граждани, същото е юридическото положение и на китайските граждани, намиращи се на българска територия.

Гражданите на двете договарящи се страни са освободени от обезпечаване за съдебни разноски, основаващи се на факта, че нямат регистрация за местожителство или местопребиваване в съответната държава. Разноските по делата са уредени в чл. 4, като те са изравнени за българските физически лица в Китай с тези на китайските физически лица. Изравнени са и китайските физически лица с българските такива на българска територия. Изрично в чл. 5 на договора се определя, че всички негови разпоредби по отношение на физическите лица важат и за юридическите лица на двете страни, освен разпоредбите на чл. 4. България и Китай по силата на този договор си оказват следната правна помощ: а) връчване на съдебни и извънсъдебни книжа; б) събиране на доказателства; в) признаване и изпълнение на съдебни и арбитражни решения.

Централни органи при осъществяване на сътрудничеството, произтичащо от договора, са министерствата на правосъдието на двете държави, освен ако не е предвиден изрично друг орган. Принципът на процесуалната бързина е изрично заложен в договора. В чл. 8 от договора се дава възможност на всяка страна да откаже правна помощ, ако „оказването на правна помощ ще увреди нейния суверенитет, сигурност или обществен ред“, отказалата страна задължително трябва да изложи своите мотиви.

В глава втора „Връчване на документи“, глава трета „Събиране на доказателства“ и глава четвърта „Признаване и изпълнение на решения“ са определени процесуалните действия по оказване на правната помощ.

Чл. 18 постановява, че договарящите се страни признават и изпълняват на своя територия съдебните решения по граждански дела на другата

договаряща страна, произнесени след влизането в сила на текущия договор. Няколко хипотези за отказ на признаване и изпълнение на съдебните решения са изброени в чл. 21, това са: а) съдът, произнесъл решението, не е компетентен по делото съгласно законодателството на замолената договаряща страна; б) решението не е влязло в сила съгласно законодателството на молещата договаряща страна; в) в съответствие със закона на договарящата страна, чийто съд е постановил решението, осъдената страна, която не е взела участие в делото, не е призована или не е била надлежно представлявана в случай на недееспособност; г) между същите страни, за същия предмет и за същото основание съдът на замолената договаряща страна вече е произнесъл влязло в сила решение или е признал окончателно решение на съда на трета държава по същия спор; д) в съда на замолената договаряща страна има висящо дело между същите страни, за същия предмет и на същото основание и делото е образувано преди делото в съда на молещата договаряща страна. По процедурите по признаване и изпълнение се прилага законодателството на замолената да признае и изпълни страна, компетентният орган на замолената страна проверява дали решението съответства на договора за съдебна помощ и не го разглежда по същество. Решението на съда на едната договаряща страна придобива действие с потвърждаването му от съда на другата договаряща страна, все едно е постановено от този съд. С чл. 24 от договора България и Китай признават действието на арбитражните решения по търговските дела, произнесени на територията на другата договаряща се страна. За улесняване на производствата в двете страни е прието, че документите и преводите, които имат отношение по целите на договора, се освобождават от всякаква форма на легализация, като за процесуалното им ползване е достатъчно да са подписани или подпечатани от компетентен орган. Доказателствената сила на официалните документи е еднаква за двете страни. За максимална ефективност на договора двете страни се задължават да се информират служебно за законодателството си и съдебната практика. Всеки спор, възникнал във връзка с договора, както и механизмът му за прекратяване се уреждат по дипломатически път. Договорът прекратява действие шест месеца след като това е поискано от една от страните по него.

На 7 април 1995 г. в София е подписан договор между Република България и Китайската народна република за правна помощ по наказателни дела, за България подписва Младен Червеняков, министър на правосъдието, а от страна на Китай – министърът на външните работи Цян Цичън. Договорът е ратифициран със закон от 37-то Народно събрание на 15 февруари 1996 г. – ДВ, бр. 17 от 1996 г. В сила от 27 май 1996 г. Текстът на договора е обнародван с бр. 22 на Държавен вестник от 14 март 1997 г. Обемът на

правната помощ се определя първо от националното законодателство, според което се дефинира понятието за наказателни дела. Предоставената помощ включва: а) връчване на документи по наказателни съдопроизводства; б) установяване на адрес и самоличност на лица; в) изготвяне на експертни оценки и оглед; г) вземане на показания; д) обиск, конфискация и предаване на писмени и веществени доказателства, както и предмета на престъплението; е) предаване на свидетели и експерти за даване на показания; ж) предаване на задържани лица за даване на показания; з) съобщаване резултатите от съдопроизводства по наказателни дела; и) предоставяне на съответните съдебни протоколи и обем на правна помощ. Правната помощ се осъществява от министерствата на правосъдието на двете страни.

Правната помощ може да бъде отказана при следните хипотези: а) ако е застрашен суверенитетът, националната сигурност или основните принципи на вътрешното законодателство; б) ако замолената договаряща страна счита, че престъплението е от политически характер или е военно престъпление; в) ако деянията не представляват престъпления по вътрешното законодателство на замолената страна; г) ако обвиняемият или осъденият, за когото се отнася поръчката, е гражданин на замолената страна и не се намира на територията на молещата страна; д) ако в замолената страна е открито наказателно производство или е произнесена присъда или решение за същото престъпление на обвиняемия или осъдения, за което се отнася поръчката. Замолената договаряща страна може да откаже, да отложи или да изпълни поръчката при определени условия, ако изпълнението на поръчката би попречило на протичането на всяко наказателно производство на територията на замолената страна.

В случай че замолената договаряща страна откаже, отклони или постави условия за изпълнение на поръчката, замолената страна уведомява незабавно молещата страна за решението си, като съобщава причините за това решение.

Приложим при изпълнението на поръчката е местният закон на замолената страна, освен ако молещата страна не поиска специален ред за изпълнението ѝ, който обаче не може да противоречи принципно на националното законодателство на замолената страна. Основно положение е, че правната помощ е безплатна, освен в специално предвидени случаи. В глава втора от договора „Форми на за оказване на правна помощ“ се определят процесуалните действие при осъществяването ѝ.

Двете страни се уведомяват служебно за резултатите от съдопроизводството по наказателни дела, предават съдебни протоколи, разменят информация относно националните законодателства и съдебната практика. Документите, необходими в процеса, се ползват само с подпис и

печат на компетентните органи, без да е необходима легализация. Разногласията при тълкуване да договора се уреждат по дипломатически път.

Естествено следствие на Договора за правна помощ по наказателни дела е Договорът за екстрадиция, сключен между Република България и Китайската народна република. Подписан е на 20 май 1996 г. в Пекин за България – Атанас Папаризов, министър на търговията и външноикономическото сътрудничество, а за Китай – Джан Дъгуан, заместник-министър на външните работи. Договорът е ратифициран със закон, приет от 37-ото Народно събрание на 12 февруари 1997 г. – ДВ, бр. 16 от 1997 г. В сила от 3 юли 1997 г. Текстът на договора е обнародван в 78-и извънреден брой на Държавен вестник от 8 юли 1998 г.

По силата на договора България и Китай се задължават да екстрадират една на друга обвинени и осъдени лица, когато това е поискано по надлежния ред, предвиден в договора, лицата, открити на територията на едната страна и издирвани от правоохранителните органи на другата, за целите на наказателното производство, започнато срещу тях, или за изпълнение на наказание лишаване от свобода с влязла в сила присъда. Член втори от договора изброява случаите, когато може да се иска екстрадиция: а) за деяния, които са съставомерни престъпления по законодателствата и на двете страни и за които се предвижда наказание лишаване от свобода за срок не по-малко от една година или по-тежко наказание; б) когато лицето изтърпява наказание лишаване от свобода в замолената страна, но молещата иска то да доизтърпи наказанието на нейна територия, трябва да остават най-малко 6 месеца от наказанието, за да се осъществи екстрадицията; в) когато лицето не е участвало в наказателното производство, молбата за екстрадиция следва да се разглежда като необходим елемент за справедлив процес с участието на подсъдимото лице; г) с цел ефективност на договора двете страни при осъществяване на правна помощ помежду си не се интересуват дали престъпленията попадат в една и съща група по националните им правни системи, или да се определят с една и съща терминология; д) ако искането за екстрадиция се отнася до няколко различни деяния, при които не всички са съставомерни престъпления по двете законодателства, тя се осъществява на базата на тези деяния, които осъществяват състав на престъпление по българския и китайския наказателен закон.

Хипотезите, при които замолената страна отказва екстрадиция са: а) търсеното лице е гражданин на замолената страна към момента на решението за екстрадиция; б) замолената страна е дала убежище; в) замолената страна счита, че към лицето, чиято екстрадиция се иска, ще се осъществи някакъв вид репресия; г) деянието, заради което се иска екстрадиция, е изключително военно престъпление по законодателството

на замолената страна; д) ако замолената страна по силата на своя вътрешен наказателен закон, включително давност и амнистия, е изключила наказателното преследване или изтърпяване на наказанието на лице за същото деяние, за което се иска екстрадицията;

е) преди искането за екстрадиция компетентните органи на замолената страна са се произнесли с влязла в сила присъда или са прекратили наказателното преследване спрямо търсеното лице за същото деяние; ж) законите на замолената страна не допускат исканата екстрадиция. Две допълнителни хипотези за отказ по преценка на замолената страна са когато замолената страна има юрисдикция съгласно вътрешното си законодателство по отношение на деянието, за което се иска екстрадиция, или когато има висящо производство срещу лицето за същото деяние, заради което се иска екстрадиция. В определените от договора случаи страната отказала екстрадиция образува сама наказателно производство срещу лицето, чиято екстрадиция се иска, а молещата страна е длъжна да предостави всички доказателства, които са и налични по отношение на деянието. Всички документи са освободени от легализация, като е достатъчно да са подписани и подпечатани от компетентните органи. Принципно положение е незабавното задържане на лицето, чиято екстрадиция се иска от правоохранителните органи на молещата страна. Според чл. 11 възможно е и предварително задържане преди пристигане на искането, когато това се поиска писмено по дипломатически път или чрез Международната организация на криминалната полиция (ИНТЕРПОЛ).

Интересен за разглеждане е въпросът, когато имаме случай на искане за екстрадиция от няколко държави по отношение на едно лице. Замолената страна решава дали да предаде лицето на страната по договора или на третата страна, като взема под внимание особеностите на случая и момента на отправяне на искането. Специалните разпоредби от договора гласят, че без съгласието на замолената страна лицето не може да бъде реекстрадирано или да му се повдигат други обвинения извън мотивиращото екстрадицията. Съгласието на замолената страна не се иска, когато лицето само се е върнало на територията на молещата страна или в течение на 30-дневен срок не е напуснало нейната територия при положение, че е имало възможност за това. Договорът урежда и транзитното преминаване на екстрадирани лица от трета страна през територията на едната страна на договора до територията на другата страна на договора. Молещата страна е длъжна да информира замолената за последващата съдба да екстрадираното лице. Споровете при тълкуване се решават по дипломатически път.